

Olena Berezovska-Chmil, Yuliia Kobets, Mariana Mishchuk*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)*

Management of the national security system in the context of military-political conflict

The beginning of the XXI century is characterized by a deep crisis of the system of international collective security, among a set of factors caused by the intensification of military-political conflicts of a new type, to identify which use the term "hybrid conflict". The peculiarity of these conflicts is the priority of the use of opponents of a wide range of non-military means of influence - economic, informational, environmental, social, political and others. Ukraine faces the most serious security challenge in all its years of independence and is a party to external aggression. The study reveals the features of theoretical and practical aspects of the formation of the system of national security and effective management in the context of military-political conflict. Comprehensive study of these issues in the field of public policy management to ensure national security. The state and development of the national security system are systematically and in detail analyzed, taking into account the international experience and perspectives of European and Euro-Atlantic choice of Ukraine.

It is established that the main purpose of managing the national security system is to integrate the efforts of the individual, society and the state to realize national interests. The concept of "national security" in the context of managing this process is clarified; outlines the use of the term "national security system" through the dialectical unity of the components of this system (man-society-state) in space and time. The most important aspects of the management of the national security system in the context of military-political conflicts are highlighted.

The regularities of military-political conflict development in the context of "hybrid" character are characterized. The authors note that one of the main components of the military-political conflict on the territory of Ukraine is the violation of the system of public administration, disorganization of all authorities in order to create complete disorder and despair of the population.

Keywords: *military-political conflict, hybrid war, national security, national interest, national security system*

Олена Березовська-Чміль, Юлія Кобець, Мар'яна Міщук*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, Україна)*

Управління системою національної безпеки в умовах воєнно-політичного конфлікту

Початок XXI століття характеризується глибинною кризою системи міжнародної колективної безпеки, серед сукупності чинників викликаню активізацією воєнно-політичних конфліктів нового типу, для ідентифікації яких використовують термін «гібридний конфлікт». Особливістю цих конфліктів є пріоритет використання супротивниками широкого спектру невійськових способів впливу – економічних, інформаційних, екологічних, соціальних, політичних та інших. Україна протистоїть найсерйознішому безпековому виклику за всі роки своєї незалежності та є стороною, що зазнала зовнішньої агресії. В дослідженні виявлено особливості теоретичних та практичних аспектів формування системи національної безпеки та ефективного менеджменту в умовах воєнно-політичного конфлікту. Комплексне дослідження проблематики у сфері управління державною політикою щодо забезпечення національної безпеки. Системно і детально проаналізовано стан і розвиток системи національної безпеки з врахуванням міжнародного досвіду і перспектив європейського та євроатлантичного вибору України.

Встановлено, що головною метою управління системою національної безпеки є інтеграція зусиль особи, суспільства, держави для реалізації національних інтересів. З'ясовано поняття «національної безпеки» в контексті управління цим процесом; окреслено використання терміну «система національної безпеки» через діалектичну єдність складових цієї системи (людина-суспільство-держава) в просторі та часі. Виокремлено найбільш важливі аспекти управління системою національної безпеки в умовах воєнно політичних конфліктів.

Охарактеризовано закономірності розгортання воєнно-політичного конфлікту в контексті «гібридного» характеру. Авторками зауважено, що одним із основних компонентів воєнно-політичного конфлікту на території України є порушення системи державного управління, дезорганізація діяльності усіх органів влади з метою створення повного безладу та зневіри населення.

Ключові слова: *воєнно-політичний конфлікт, гібридна війна, національна безпека, національний інтерес, система національної безпеки*

Вступ.

Незаконна окупація Криму та воєнно-політичний конфлікт на Сході України актуалізували сучасні наукові дослідження у сфері національної безпеки держави. Впродовж останніх років Російська Федерація застосовує усі засоби та методи гібридної війни, включаючи військові, економічні, інформаційні, психологічні, дипломатичні тощо. Відтак пріоритетним на порядку денному стає питання ефективної стратегії національної безпеки та вдосконалення механізмів протидії і боротьби з агресором. З огляду на це, важливими є наукові дослідження, що охоплюють проблеми формування системи національної безпеки в умовах воєнних загроз.

Аналіз досліджень і публікацій.

Окремі аспекти, пріоритетні напрями та складові національної безпеки держави вивчали: Луцишин Г. (2014), Нашинець-Наумова А. (2017), Ситник Г. (2016). Специфіку воєнно-політичних конфліктів дослідили у своїх працях Рибак В. (2015), Лещенко О. (Лещенко, 2015; Лещенко1, 2016), Ситник Г. (2016) та інші. Особливу увагу тут становлять дослідження в сфері «гібридних воєн» та їх вплив на формування системи національної безпеки, серед них – Котенко А. (2017), Лещенко О. (Лещенко2, 2016).

Метою статті є дослідження теоретичних і практичних аспектів системи національної безпеки та управління нею в умовах воєнно-політичного конфлікту.

Результати дослідження.

Насамперед необхідно з'ясувати, що ми розуміємо під терміном «національна безпека». Загалом дане поняття є багатоаспектним і включає в себе політичну, економічну, військову, соціальну, інформаційну, екологічну, демографічну, гуманітарну безпеку держави, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність захистити інтереси та задовольнити нагальні потреби суспільства і громадянина.

Можемо погодитись із поширеним визначенням національної безпеки як системи, в якій безперервно взаємодіють інтереси особи, суспільства, держави й загрози цим інтересам. Проте недостатньо дослідженим в науковій літературі є власне система національної безпеки та особливості управління нею в кризових умовах.

На основі аналізу наукової літератури можна відзначити, що більшість вчених трактують систему національної безпеки як сукупність індивідів, соціальних груп, органів державної влади та місцевого самоврядування в процесі забезпечення національної безпеки

з урахуванням взаємозв'язків між ними та середовища їх існування. Головною метою управління системою національної безпеки є інтеграція зусиль особи, суспільства, держави для реалізації національних інтересів. Структура, цілі та завдання системи національної безпеки формуються в руслі об'єктивних та суб'єктивних процесів і під впливом чинників, які визначають умови реалізації вказаних інтересів. Діалектична єдність складових цієї системи визначається нерозривністю процесу розвитку людини, суспільства, держави в просторі і часі.

До основних елементів забезпечення національної безпеки зазвичай відносять: захист суспільно-державного ладу, забезпечення суверенітету та територіальної цілісності, захист від техногенних катастроф та загроз здоров'я народу, забезпечення економічної та політичної незалежності народу, боротьбу зі злочинністю та охорону громадського порядку. У науковій літературі виділяють такі основні види загроз національній безпеці: зовнішні та внутрішні; реальні і потенційні; глобальні, регіональні та локальні.

Система національної безпеки формується після проголошення державного суверенітету й включає низку підсистем. Вона одночасно є елементом систем безпеки більш високого порядку – субрегіонального, регіонального, глобального, з якими пов'язана низкою чинників правового, політичного, економічного та іншого характеру.

На думку Г. Ситника, основними складовими системи національної безпеки є: суб'єкти забезпечення національної безпеки (органи державної влади та місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства, окремі громадяни, ЗМІ); об'єкти національної безпеки (національні матеріальні й духовні цінності, інтереси особи, суспільства, держави); сукупність інструментів влади (політичних, економічних, воєнних, інформаційних), які можуть бути використані для підтримки належного рівня захищеності національних інтересів (збройні сили, спецслужби, підприємства оборонно-промислового комплексу, дипломатичні засоби, державні та мобілізаційні резерви, інші ресурси, які орієнтуються на захист національних інтересів); чинне національне законодавство, що визначає пріоритети державної політики національної безпеки, офіційні погляди стосовно підходів, принципів та механізмів захисту національних інтересів; національні джерела та суб'єкти (фізичні та юридичні особи), які породжують загрози

реалізації національних інтересів; зовнішні і внутрішні фактори національної безпеки (національні та міжнародні структури безпеки, цілі та наслідки їх діяльності тощо) (Ситник, 2016).

Останнім часом дослідники акцентують увагу на геополітичному аспекті національної безпеки під якою розуміють передусім фізичне виживання держави, захист її суверенітету і територіальної цілісності, здатність адекватно реагувати на будь-які реальні та потенційні загрози зовнішнього характеру. Глобалізація формує єдиний інформаційний простір, який потребує уніфікації інформаційних і телекомунікаційних технологій усіх країн – суб'єктів інформаційного співтовариства. Це дає можливість потужним індустріальним державам (насамперед, США, Китаю та Японії) посилювати свою військову, політичну, економічну та науково-технологічну перевагу за рахунок лідерства в галузі інформаційно-телекомунікаційних технологій і таким чином здійснювати глобальний інформаційний контроль над світовим співтовариством, фактично нав'язуючи свої цінності. Перспектива такої залежності, виражена в можливості втрати свого впливу у світі, не прийнятна для нашої країни ані з військової, ані з економічної точок зору (Луцишина, 2014).

Такі соціальні ризики і деформації як зростання бідності та майнової диференціації населення, звуження доступу до медичних і освітніх послуг, збільшення комунальних тарифів, посилення незадоволеності та протестних настроїв становлять загрозу політичній та національній безпеці держави.

Нація перебуває у стані безпеки, коли їй не доводиться приносити в жертву свої законні інтереси з метою уникнути війни і коли вона в змозі захистити у разі необхідності ці інтереси шляхом війни. Саме тому традиційне розуміння поняття «національна безпека» асоціюється з оборонною стратегією (оборонною доктриною). Зокрема, на таких позиціях, фактично як синонім воєнної оборони країни, було вперше сформульоване і саме поняття «національна безпека», оскільки вона розглядалася, головним чином, у воєнно-політичному контексті, насамперед стосовно оборони проти потенційного ворога та його стратегічних союзників. Вважалося, що принципово стану безпеки можна досягти лише завдяки безумовній та повній перемозі над ворогом.

Концептуальний підхід до забезпечення національної безпеки в центр уваги ставить вже не запобігання світовій війні, ймовірність якої,

звичайно ж, зберігається, а сукупність менш масштабних військових конфліктів і більш широких соціально-економічних процесів. Цей підхід меншою мірою орієнтований на інформаційні та військово-політичні процеси, що включає проблеми, пов'язані з глобалізацією економіки, поставками енергоресурсів, регіональної політичною нестабільністю, злочинністю, тероризмом та корупцією, незаконним обігом наркотиків і зброї, деградацією середовища проживання людини.

На сучасному етапі надважливою складовою національної безпеки, на нашу думку, є інформаційна безпека держави. Ключовими напрямками в даному контексті можемо вважати: забезпечення незалежності та плюралізму засобів масової інформації та інтеграція України у глобальний інформаційний простір; впровадження сучасних інформаційних технологій; недопущення монополізації інформаційного ринку України; забезпечення захисту громадян від інформаційного контенту, що негативно впливає на психічний, фізичний, інтелектуальний та моральний розвиток людини; удосконалення законодавства та організаційних засад національного інформаційного ринку; активізація державної політики щодо захисту вітчизняних Інтернет-ресурсів і нейтралізації несанкціонованих втручань у користування інформаційними послугами, боротьба з кібер-тероризмом.

Таким чином, можна стверджувати, що в Україні дедалі більш очевидно стає необхідність реалізації концептуального підходу на інформаційно-правових та інституційних засадах щодо забезпечення національної безпеки. Водночас потрібно враховувати, що дедалі частіше доводиться рахуватися і з безпекою партнерів у міжнародних відносинах. Тобто більшою мірою доводиться враховувати національні інтереси інших держав. Тому традиційні підходи активно переглядаються в контексті:

- усвідомлення взаємозалежності національної та міжнародної безпеки;

- зростання впевненості в неможливості вирішувати суперечливі питання воєнним шляхом;

- необхідності створення недержавних підсистем національної та міжнародної інформаційної безпеки і залучення їх до вирішення конфліктних ситуацій, які виникають між державами;

- зростання вимог щодо задоволення прагнень людини до свободи, рівності,

справедливості, добробуту (Нашинець-Наумова, 2017).

Варто зауважити, що сучасний перерозподіл сфер і центрів впливу у світі, боротьба за території і ресурси, втрата національної ідентичності, розпад поліетнічних держав, розвиток сепаратистських настроїв, загострення етнонаціональних і релігійних протиріч, боротьба за домінування певних духовних і культурних цінностей, спроби змінити пануючі режими, ідеології і суспільно-політичний лад призводять до збільшення кількості воєнно-політичних конфліктів.

Важливою особливістю сучасних воєнно-політичних конфліктів є їх «гібридний» характер, що включає не лише збройне протистояння, а й масштабний інформаційно-психологічний тиск на усі категорії населення з метою придушення його спротиву та спонукання до колабораціонізму. З початком збройного конфлікту в східному регіоні нашої держави ця інформаційна війна перейшла із латентно-замаскованої у відкриту (Пилипенко, 2017). Головним завданням ворога стала деморалізація населення України, особового складу Збройних Сил України, а також спонукання їх до державної зради й переходу на бік супротивної сторони; формування у громадян України та Росії викривленого бачення подій; створення вигляду масової підтримки дій Російської Федерації з боку населення південно-східних регіонів нашої країни (Лещенко, 2015).

Ще одним із основних компонентів воєнно-політичного конфлікту на території України є порушення системи державного управління, дезорганізація діяльності усіх органів влади з метою створення повного безладу та зневіри населення. Для цього використовувались усі можливі форми впливу: від безпосереднього захоплення державних установ терористичними або інших недержавними формуваннями (як правило під безпосереднім керівництвом агентури сил спеціальних операцій) до широкого спектру форм інформаційної та кібер-війни. При цьому окупація країни, як це було у попередніх війнах, не розглядається як визначальна ціль, оскільки функції окупаційної влади покладаються на місцеву «революційну», «демократичну» владу, яка формується за потужної зовнішньої політичної, фінансової та військової підтримки із місцевих дисидентів, опозиціонерів, націоналістів тощо. Також, при цьому застосовувався психологічний тиск та фізичне насилля до представників органів державної влади, збройних сил, правоохоронних органів

та спеціальних служб з метою їх примусу до переходу на сторону противника. У більшості випадків це призводило до бездіяльності влади, у тому числі дезорганізації органів управління системи цивільного захисту населення. У статті Лещенко О. «Вплив сучасних воєнно-політичних конфліктів на проблематику цивільного захисту: досвід Сирії та України» одним із основних методів агресії проти України став інформаційно-психологічний тиск на населення нашої держави, вплив на психіку людини шляхом залякування, погроз із метою спонукання до певної запланованої моделі поведінки (Лещенко2, 2016).

Ще однією характерною ознакою воєнно-політичного конфлікту на сході України стало порушення норм міжнародного гуманітарного права стосовно прав та свобод некомбатантів, які не є учасниками цього конфлікту. Як відомо, основою норм міжнародного гуманітарного права є чотири Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них, спрямовані на захист жертв війни, кожна з яких має свою сферу застосування.

На думку В. Рибак, основна проблема у регулюванні гібридних воєн міжнародним гуманітарним правом полягає у тому, що воно концентрується виключно на фізичному вимірі конфлікту, у той час як його роль дедалі зменшується – її заміщують економічний, інформаційний, енергетичний та інші неконтактні способи ведення війни. Як зазначає автор «...для того, аби покарати винних згідно із нормами міжнародного кримінального права, потрібно, перш за все, розібратись із типом конфлікту. А як класифікувати гібридну війну нормами, на неї не розрахованими?» (Рибак, 2015). Виходячи із вищевикладеного, можна зазначити, що норми міжнародного гуманітарного права у сучасних воєнно-політичних конфліктах гібридного типу застосувати вкрай проблематично, що ускладнює притягнення винних осіб до міжнародної кримінальної відповідальності за військові злочини.

Розглядаючи особливості залучення «специфічних» інститутів суспільства до реагування та подолання наслідків надзвичайних ситуацій в сфері національної безпеки, можна відзначити, що в дослідженнях проекту ANVIL, що збройні сили держав ЄС «регулярно надають живу силу та логістичні засоби» для здійснення цивільного захисту населення в межах надзвичайних ситуацій (ANVIL, 2014).

Можемо погодитись, що головною метою у сфері національної безпеки держави є

досягнення такого рівня обороноздатності, який буде достатнім для стримування інших держав від застосування воєнної сили проти України, а в разі виникнення воєнної загрози – достатнього для оперативного переходу держави з мирного на воєнний стан, відсічі збройної агресії, нейтралізації збройного конфлікту, належної організації територіальної оборони і цивільного захисту України.

Наслідки незавершеного збройного конфлікту на сході України для економіки нашої держави також свідчать про нерозривний негативний зв'язок воєнно-політичного конфлікту і суттєвого погіршення умов життя для населення та зниження рівня його соціального захисту. На думку експертів, під час неоголошеної війни Україна втратила щонайменше 20% економічного потенціалу. Унаслідок бойових дій на території Луганської та Донецької областей багато підприємств змушені були призупинити або припинити виробничі процеси. Руйнувань і пошкоджень зазнали основні підприємства галузей промисловості, що формують бюджет регіону. Малі та середні підприємства зменшили економічну активність на 80-90%, а майже 40 тис. із них повністю припинили свою діяльність. Соціальні наслідки цього збройного конфлікту є найбільш складними та стосуються всіх без винятку мешканців України. Війна безпосередньо загрожує життю і здоров'ю людей, руйнує нормальні умови їх існування, позбавляє майна та джерел доходів, збільшує кількість сиріт, погіршує доступ до освіти та системи охорони здоров'я, призводить до вимушеної міграції. Окрім того, збройний конфлікт на сході України значно загострив екологічні проблеми регіону, які безпосередньо впливають на безпеку населення. Основна небезпека в умовах конфлікту пов'язана із забрудненням навколишнього середовища через аварії та серйозні порушення роботи на промислових, гірничобудувальних та інших підприємствах регіону (Лещенко, 2015).

Висновки.

Підсумовуючи викладене, необхідно виокремити найбільш важливі аспекти управління системою національної безпеки в умовах воєнно-політичних конфліктів:

- постійне уточнення концептуальних та організаційно-правових засад оборонної політики та Воєнної доктрини;
- активна участь у формуванні системи глобальних, регіональних та внутрішньодержавних військово-політичних відносин, пов'язаних із забезпеченням воєнної безпеки України;

- своєчасне виявлення, попередження, оцінка та прогнозування розвитку загроз національним інтересам України, підготовка до ймовірної збройної агресії з боку інших держав, територіальної оборони і цивільного захисту населення;

- удосконалення системи політичного керівництва сектором безпеки, забезпечення відповідності завдань та кількісно-якісних параметрів Збройних Сил України, підтримання на належному рівні боєздатності, мобілізаційної, бойової готовності Збройних Сил України, інших військових формувань до оборони держави та підвищення якості забезпечення їх повсякденної життєдіяльності;

- формування необхідних обсягів недоторканих та мобілізаційних запасів, які потрібні для забезпечення функціонування економіки в особливий період;

- підвищення ефективності системи військово-патріотичного виховання громадян України та підготовка молоді до служби в Збройних Силах України, забезпечення престижу військової служби;

- впровадження новітніх технологій потенціалу національного оборонно-промислового комплексу та належного фінансування вказаних заходів;

- удосконалення систем територіальної оборони, охорони державного кордону та цивільного захисту України;

- просвітницька робота із населенням щодо захисту від дезінформації, маніпуляцій свідомістю та психологічного тиску;

- здійснення ключових заходів у сфері забезпечення соціальної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки населення.

На наш погляд, пріоритетним напрямом діяльності держави із забезпечення національної безпеки є попередження та мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз. Необачливе, непрогнозоване, ризиковане та безвідповідальне ставлення до зовнішніх та внутрішніх загроз країні, відсутність своєчасних дій щодо попередження їх прояву обумовлюють нестабільний та небезпечний стан зі значними негативними наслідками та втратами людського, економічного, воєнного, інноваційного, науково-технічного, інформаційного та інших потенціалів держави. У будь-якій сфері безпеки все світове співтовариство працює на упередження виконання та мінімізацію ризиків, небезпек, викликів різного спрямування. Україні необхідно цей шлях прокладати та укріпляти, оскільки нестабільність у державі призводить до погіршення морально-психологічного стану суспільства, вимагає подолання загроз життю та

здоров'ю людини, обумовлює незадоволеність суспільними відносинами та сенсом власного життя.

Окрім того, державна політика із забезпечення національної безпеки повинна бути спрямована на реалізацію соціальних

інтересів громадян України, оскільки людський капітал – це найцінніший стратегічний ресурс існування і розвитку держави, а максимальне врахування соціальних інтересів громадян повинно стати критерієм оцінки в системі державного управління.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Котенко А.О. Гібридна війна як форма сучасного міжнародного конфлікту. Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». 2017. №13. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3070/2758.

Лещенко О.Я. Питання забезпечення цивільного захисту в зонах воєнно-політичного конфлікту: досвід України в умовах «гібридної війни». Вісник Дніпропетровського ун-ту. Серія: «Політологія». 2015. № 5. С. 228-237.

Лещенко1 О. Гібридна війна як науковий конструкт: проблеми пошуку термінологічної та концептуальної сутності. Вісник Дніпропетровського університету. 2016. № 6. С.60-71.

Лещенко2 О.Я. Вплив сучасних воєнно-політичних конфліктів на проблематику цивільного захисту: досвід Сирії та України. Вісник Дніпропетровського ун-ту. Серія: «Філософія. Соціологія. Політологія». 2016. № 5. С. 67-80.

Луцишина Г.В. Особливості сучасних збройних конфліктів в умовах глобалізації. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Випуск 26. 2014. С. 128-132.

Нашинець-Наумова А. Концептуальні підходи щодо забезпечення національної безпеки: інформаційно-правові та інституційні засади. Підприємництво, господарство і право. 2017. №1. С.34-39. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/7.pdf>.

Пилипенко Я. Об'єктивістський та інтерпретативний підходи до вивчення структури глобального конфлікту. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. Запоріжжя: Класич. приват. ун-т. 2017. Вип. 73. С. 23–33.

Рибак В.І. Гібридні виклики міжнародного гуманітарного права. Український тиждень. 11.09.2015. URL: <http://tyzhden.ua/World/145884>.

Ситник Г.П. Вплив глобалізації на воєнну сферу та принципи особливості сучасних воєнних конфліктів. Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки. 2016. № 1-2. С. 99-115.

ANVIL Deliverable 4.2: Final Analytical Report – Analysis of Civil Security Systems in Europe. URL: http://anvil-project.net/wpcontent/uploads/2014/-02/Deliverable_4.2.pdf.

REFERENCES

ANVIL Deliverable 4.2: Final Analytical Report – Analysis of Civil Security Systems in Europe. (2014). Retrieved from http://anvil-project.net/wpcontent/uploads/2014/-02/Deliverable_4.2.pdf.

Kotenko, A. O. (2017). Hibrydna viina yak forma suchasnoho mizhnarodnoho konfliktu [Hybrid war as a form of modern international conflict]. Mizhnarodni vidnosyny. Seriiia «Politychni nauky», 13. Retrieved from http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3070/2758 [in Ukrainian].

Leshchenko, O. (2016). Hibrydna viina yak naukovyi konstrukt: problemy poshuku terminolohichnoi ta kontseptualnoi sutnosti [Hybrid warfare as a scientific construct: problems of searching for terminological and conceptual essence]. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu, 6, 60-71 [in Ukrainian].

Leshchenko, O. Ya. (2015). Pytannia zabezpechennia tsyvilnoho zakhystu v zonakh voienno-politychnoho konfliktu: dosvid Ukrainy v umovakh «hibrydnoi viiny» [Issues of providing civil protection in areas of military-political conflict: the experience of Ukraine in a "hybrid war"]. Visnyk Dnipropetrovskoho un-tu. Seriiia: «Politohiia», 5, 228-237 [in Ukrainian].

Leshchenko, O. Ya. (2016). Vplyv suchasnykh voienno-politychnykh konfliktiv na problematyku tsyvilnoho zakhystu: dosvid Sirii ta Ukrainy [The impact of modern military-political conflicts on the issues of civil defense: the experience of Syria and Ukraine]. Visnyk Dnipropetrovskoho un-tu. Seriiia: «Filosofiiia. Sotsiolohiia. Politolohiia», 5, 67-80. [in Ukrainian].

Lutsyshyna, H. V. (2014). Osoblyvosti suchasnykh zbroinykh konfliktiv v umovakh hlobalizatsii [Features of modern armed conflicts in the context of globalization]. Ukrainaska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku, 26, 128-132 [in Ukrainian].

Nashynets-Naumova, A. (2017). Konceptualjni pidkhody shhodo zabezpechennja nacionaljnoji bezpeky: informacijno-pravovi ta instytuciyni zasady [Conceptual approaches to national security: information, legal and institutional principles]. Pidpryjemnyctvo, ghospodarstvo i pravo. 1, 34-39. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_1_7 [in Ukrainian].

- Pylypenko, Ya. (2017). Obiektivistskyi ta interpretatyvnyi pidkhody do vyvchennia struktury hlobalnoho konfliktu [Objectivist and interpretive approaches to studying the structure of global conflict]. *Sotsialni tekhnolohii: aktualni problemy teorii ta praktyky*: zb. nauk. pr. 73, 23–33 [in Ukrainian].
- Rybak, V. I. (2015). Hibrydni vyklyky mizhnarodnoho humanitarnoho prava [Hybrid challenges of international humanitarian law]. *Ukrajinskyj tyzhdenj*. Retrieved from <http://tyzhden.ua/World/145884> [in Ukrainian].
- Sytnyk, H. P. (2016). Vplyv hlobalizatsii na voennu sferu ta pryntsyповi osoblyvosti suchasnykh voennykh konfliktiv [The impact of globalization on the military sphere and the fundamental features of modern military conflicts]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Akademii natsionalnoi bezpeky*. 1-2, 99-115 [in Ukrainian].

Berezovska-Chmil Olena

Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-3395-9141>, lenkab@ukr.net

Kobets Yuliia

Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0001-9492-6119>, kobec.yu@ukr.net

Mishchuk Mariana

Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-2589-6582>, mariannamishchuk@gmail.com

Стаття надійшла / Article arrived: 07.09.2021

Схвалено до друку / Accepted: 29.09.2021